

О.В. ЛЮЛЬОВ

МАКРОЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Монографія

Суми
Університетська книга
2019

УДК 332.146.2:330.5(477)

Л 94

Рекомендовано до друку вченою радою Сумського державного університету. Протокол № 0299-1 від 13 квітня 2018 р.

Рецензенти:

Кобушко І.М. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів і підприємництва Сумського державного університету, м. Суми;

Педченко Н.С. – доктор економічних наук, професор, перший проректор Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава;

Кузнєцова А.Я. – доктор економічних наук, професор, ректор ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ

Люльов О. В.

Л 94 Макроекономічна стабільність національної економіки: монографія. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2019. 261 с.

ISBN 978-966-680-886-1

Розглядається спектр питань теоретичного, методологічного, аналітичного і прогностичного характеру, пов'язаних з особливостями забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки з урахуванням впливу соціальних, політичних та маркетингових детермінант у контексті їх використання в процесі управління національним господарством, реалізації державної економічної політики, спрямованої на забезпечення довгострокового розвитку національної економіки та стійких темпів економічного зростання. Пропонується типологізація підходів до визначення сутності та оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки, методологічне підґрунтя її інтегрального оцінювання.

Для викладачів і студентів ЗВО, науковців, фахівців промислових підприємств і владних органів.

УДК 332.146.2:330.5(477)

ISBN 978-966-680-886-1

© Люльов О.В., 2019

© ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 Концептуальні засади забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки	8
1.1 Узагальнення методологічної бази дослідження макроекономічної стабільності національної економіки.....	8
1.2 Роль та місце макроекономічної стабільності в забезпеченні конкурентоспроможності, економічного зростання національної економіки.....	26
1.3 Детермінанти механізму регулювання макроекономічної стабільності	50
РОЗДІЛ 2 Методологічні засади та прикладний інструментарій оцінювання макроекономічної стабільності національної економіки	68
2.1 Аналіз існуючих моделей оцінки макроекономічної стабільності національної економіки.....	68
2.2 Розвиток методичного інструментарію комплексного оцінювання макроекономічної стабільності	89
2.3 Моделювання інтегрального оцінювання рівня макроекономічної стабільності України	104
РОЗДІЛ 3 Соціальні детермінанти формування макроекономічної стабільності національної економіки	116
3.1 Формалізація впливу соціального прогресу на макроекономічну стабільність національної економіки.....	116
3.2 Моделювання стратегій реформ в Україні з урахуванням взаємозв'язку макроекономічної стабільності та рівня соціального прогресу	132

РОЗДІЛ 4 Фінансові важелі макроекономічної стабільності національного господарства	149
4.1 Діалектика фіскальної централізації та децентралізації та їх зв'язок із макроекономічною стабільністю	149
4.2 Теоретико-методологічні засади оцінювання ефективності функціонування політичних інститутів.....	167
РОЗДІЛ 5 Бренд країни як маркетингова детермінанта формування макроекономічної стабільності національної економіки	186
5.1 Дослідження впливу бренду країни на макроекономічні індикатори розвитку країн	186
5.2 Розроблення теоретико-методологічних підходів до оцінки зв'язку між сприйняттям бренду країни та макроекономічними індикаторами	200
ВИСНОВКИ.....	220
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	225

ВСТУП

Одним із завдань реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» є входження до 40 кращих країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності, що публікується у щорічному звіті Всесвітнього економічного форуму та оцінює здатність країн забезпечувати економічне зростання. Однією із складових цього Індексу є рівень макроекономічної стабільності національної економіки. Україна за 2012–2017 рр. у рейтингу за цим Індексом посідає у середньому 81-ше місце, а за рівнем макроекономічної стабільності національної економіки – 121-ше місце у світі. З метою формування ефективних реагуючих та превентивних регуляторних заходів, спрямованих на забезпечення високого рівня макроекономічної стабільності національної економіки, країнами-членами Європейського Союзу (ЄС) впроваджується ряд інструментів державного регулювання, зокрема у 2011 р. запроваджена процедура діагностики макроекономічних дисбалансів, які можуть негативно вплинути на макроекономічну стабільність у певній країні, Єврозоні або ЄС у цілому. Відповідно до щорічної доповіді Європейської комісії в 2017 р. у ряді країн ЄС наявні істотні загрози появи макроекономічних дисбалансів, що, враховуючи наявність конвергентних та дивергентних зв'язків у глобалізованому економічному просторі, створює ризики поширення негативних макроекономічних трендів у інших країнах.

Існуючі наукові дослідження концентруються переважно на оцінюванні рівня макроекономічної стабільності національної економіки, визначенні її впливу на рівень конкурентоспроможності країн та макроекономічну динаміку, досягненні стійкого балансу в окремих секторах економіки, дослідженні залежності макроекономічної стабільності національної економіки від фінансово-економічних параметрів, які традиційно вважаються системоутворювальними, базовими для її забезпечення (частіше за все – від ВВП, рівня інфляції, безробіття, грошової маси, дефіциту бюджету, стабільності національної валюти, сальдо платіжного й торгового балансів, державного боргу та інших). У той самий час сучасні наукові дослідження емпірично підтверджують, що соціальні, культурні, політичні, інституціональні фактори в різних комбінаціях можуть як суттєво підсилити, так і зменшити поточний рівень макроекономічної стабільності національної економіки. Також науковці доводять, що бренд та імідж країни все частіше стають важливими маркетинговими детермінантами, які впливають на інвестиційну

привабливість країни, зменшують бар'єри при входженні країни до торговельних союзів, сприяють зростанню притоку робочої сили та капіталу в країну, що безпосередньо впливає на макроекономічну стабільність національної економіки. Усе це актуалізує питання формування принципово нового теоретико-методологічного базису макроекономічної стабільності національної економіки, який комплексно враховує фінансово-економічні параметри, а також соціальні, політичні та маркетингові детермінанти, і повинен бути покладений в основу прогнозування та регулювання довгострокового соціально-економічного розвитку.

У монографічному дослідженні висвітлюється спектр питань теоретичного, методологічного, аналітичного та прогностичного характеру, що дозволяє читачеві зрозуміти весь комплекс проблем, пов'язаних з забезпеченням макроекономічної стабільності з урахуванням впливу соціальних, політичних та маркетингових детермінант у контексті їх використання в процесі управління національним господарством, реалізації державної економічної політики, спрямованої на забезпечення довгострокового розвитку національної економіки та стійких темпів економічного зростання.

У першому розділі «Концептуальні засади забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки» здійснено типологізацію підходів до визначення макроекономічна стабільність національної економіки, уточнено трактування її сутності, поглиблено засади комплексного врахування соціальних, політичних та маркетингових детермінант макроекономічної стабільності в процесі управління національною економікою.

Другий розділ «Методологічні засади та прикладний інструментарій оцінювання макроекономічної стабільності національної економіки» присвячений дослідженню методичних підходів до оцінки макроекономічної стабільності національної економіки. Так, у монографії було узагальнено критеріальні ознаки класифікації підходів до оцінки мікроекономічної стабільності національної економіки: врахування фактору часу (динамічна / статична оцінка) та базові параметри оцінки (волатильність / сталість в межах заданого інтервалу / наближеність до еталону), запропонована методологія інтегрального оцінювання рівня макроекономічної стабільності національної економіки, що, на відміну від існуючих, базується на концепції п'ятикутника макроекономічної стабільності та враховує п'ять основних орієнтирів стабілізаційної політики держави: рівень зростання ВВП, безробіття, інфляції, зовнішнього боргу,

сальдо державного бюджету, а також системно поєднує статичну складову макроекономічної стабільності національної економіки та її циклічну компоненту, дозволяє оцінити конверсію державної регуляторної політики щодо досягнення макроекономічної стабільності національної економіки.

Соціальному прогресу, як одному з важливих драйверів макроекономічної стабільності національної економіки присвячений третій розділ монографії «Соціальні детермінанти формування макроекономічної стабільності національної економіки». Дослідження показало, що залежно від того, досвід яких країн Україна прийме за орієнтир при проведенні реформ для забезпечення одночасного збільшення і макроекономічної стабільності національної економіки, і соціального прогресу, можна виділити три стратегії: квазіінтеграційного зростання, конвергентної диверсифікації та прогресивного зростання.

Четвертий розділ «Фінансові важелі макроекономічної стабільності національного господарства» присвячений дослідженню інституціонального середовища (ефективна діяльність політичних інститутів та якісне регулювання національної) як важливої детермінанти забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки. Встановлено, що з одного боку, інституціональні обмеження блокують опортуністичний перерозподіл ресурсів, а з іншого – політична розбалансованість гальмує процеси посткризового відновлення стану рівноваги національної економіки.

В п'ятому розділі «Бренд країни як маркетингова детермінанта формування макроекономічної стабільності національної економіки» представлені емпіричні результати висунутої гіпотези про існування тісного зв'язку між мірою зовнішнього сприйняття країни (опитуваними групами респондентів, які не є резидентами даної країни за методикою компанією FutureBrand) та економічною результативністю використання країною її бренду. Встановлено, що стабілізаційні суспільно-ціннісні поведінкові моделі є однією з основних умов перетворення бренду країни на динамічну маркетингову детермінанту зростання макроекономічної стабільності національної економіки.

РОЗДІЛ 1

Концептуальні засади забезпечення макроекономічної стабільності національної економіки

1.1 Узагальнення методологічної бази дослідження макроекономічної стабільності національної економіки

Сучасні тенденції розвитку національної економіки України, які відбуваються в умовах невизначеності та крайньої мінливості як національної так і світової економік, обумовлюють появу низки нових якісних та кількісних факторів, що впливають на рівень макроекономічної стабільності країни. У зв'язку з цим, набуває актуальності пошук, розробка та впровадження відповідних механізмів та алгоритмів оцінки впливу цих факторів з метою своєчасної координації та синхронізації державної політики зорієнтованої на досягнення макроекономічної стабільності в умовах посилення глобалізаційних процесів.

Своєчасне виявлення негативних тенденцій зміни якісних та кількісних параметрів макроекономічної стабільності дозволяють своєчасно відреагувати на внутрішні і зовнішні виклики та зменшити високий рівень невизначеності та появи негативних наслідків.

Слід відмітити, що результати аналізу сучасної вітчизняної та зарубіжної наукової літератури за даними напрямом свідчать про відсутність уніфікованого підходу до визначення сутності поняття макроекономічна стабільність національної економіка. При цьому, відсутність уніфікованого термінологічного апарату щодо сутності поняття макроекономічна стабільність є, в свою чергу, однією з причин відсутності єдиного та уніфікованого, визнаного всіма дослідниками і спеціалістами вирішення проблеми вибору множини індикаторів, а також методу вимірювання та оцінки рівня макроекономічної стійкості національної економіки.

Так, протягом останніх десятиліть концепція макроекономічної стабільності зазнала значних змін. Дана концепція набула популяризації в 1980-х роках при впровадженні Міжнародним валютним фондом та

Світовим банком політики стабілізації країн, які постраждали від боргової кризи.

У рамках запропонованої програми структурної перебудови макроекономічна стабільність визначалася в дуже вузькому сенсі, зосереджуючись насамперед на низькій інфляції, стабільності цін, низькому фіскальному та поточному дефіциті рахунку.

Проте, зосередження лише на даних аспектах критикувалось низкою науковців, оскільки, на думку наукової спільноти, дана концепція не враховувала змінні параметри, які описують наявні та поточні процеси в національній економіці (включаючи безробіття), а також деякі змінні аналізувались за відносно невеликий діапазон змін граничних значень (Осампо, 2005).

Треба відмітити, що кейсіанська теорія пропонує використовувати поняття «макроекономічна рівновага», а не стабільність. Дана теорія виникла як адекватна реакція на кризу в Західних країнах у період Великої депресії з метою пошуку та впровадження ефективних інструментів та механізмів збалансування економічних процесів в сучасних умовах функціонування ринкової економіки (Ковальова, 2018).

Основи концепції Кейнса Дж. М. були опубліковані у роботі «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей». Кейнс Дж. М. (1936) стверджував, що умови ринкової економіки не гарантують її рівноважного стану, так як не може забезпечити повну зайнятість ресурсів, а отже не здатна автоматично збалансовуватись.

Всесвітній банк описує макроекономічні умови як стабільні «коли рівень інфляції є низьким і передбачуваним, реальні процентні ставки є адекватними, величина обмінного курсу є конкурентоспроможною і передбачуваною ... і баланс платежів сприймається як життєздатний» (World Bank, 1990).

Результати проведеного дослідження свідчать, що питання оцінки та досягнення макроекономічної стабільності входять до пріоритетних, як у програмах Міжнародного валютного фонду (МВФ), так і Європейського Союзу (ЄС). Так, перший заступник Директора-розпорядника МФВ Енн Осборн Крюгер у своїй промові на Всесвітній конференції в Монреалі (Канада) визначає макроекономічну стабільність як основу вимог пакетів реформ МВФ (Krueger, 2006).

Канцір І. А. досліджуючи поняття макроекономічної стабільності пов'язує та визначає її сутність з точки зору фінансової стабільності

(Канцір, 2016). На думку Канцір І. А. саме фінансова стабільність забезпечує сприяння економічного зростання, цінової стабільності, зайнятості населення які і є основними процесами національної економіки на шляху макроекономічної стабільності.

Рожко О. Д. у докторській дисертації у контексті забезпечення макроекономічної стабільності держави вивчає функціонування державних фінансів (Рожко, 2000). Проведені науковцем Рожко О. Д. дослідження понять фінансової стабільності та фінансової стійкості, у контексті бюджетної безпеки, дозволило вченому визначити основні напрями забезпечення макроекономічної стабільності через:

- посилення впливу державних фінансів на соціально-економічний розвиток;
- активізація інвестиційної складової державних фінансів та бюджету;
- зниження рівня державного споживання та податкового тягаря;
- створення ефективної системи управління державними фінансами;
- ширше використання ринкових принципів в організації державних фінансів;
- демократизація, посилення підконтрольності та прозорості державних фінансів та їх складових;
- обґрунтування та досягнення оптимального рівня бюджетної децентралізації (Рожко, 2000).

Слід наголосити, що у своїй роботі Білоусова О. С. (2017) використовує дефініцію «макроекономічна рівновага», а ключовим індикатором – фінансову систему. Білоусова О. С. стверджує, що забезпечення рівноваги тільки через бюджетну або банківську системи може спричинити низку нових дисбалансів та шоків у фінансовій системі в цілому, а отже порушити стан рівноваги (Білоусова, 2017). Треба відмітити, що Барановський О. І. (2009) також розглядає макроекономічну стабільність з точки зору збалансування та трансформації національного фінансового сектору.

Клімова Г. П. розглядає макроекономічну стабільність з точки зору забезпечення економічної безпеки країни. як стійкої динамічної рівноваги національної економіки, що має механізми, які гарантують регенерацію й утримання в заданих межах ключових параметрів функціонування економіки в умовах передбачуваних або випадкових дестабілізуючих імпульсів та ризиків з метою забезпечення задоволення суспільних потреб як на національному, так і на міжнародному рівнів (Клімова, 2017) .